

*Горнініч Тетяна Ігорівна,
магістр, викладач кафедри іноземних мов
з медичною термінологією
Тернопільського державного медичного
університету імені І. Я. Горбачевського*

Постановка проблеми. Проблеми мовленнєвого вираження дискурсивних, лінгвоментальних, когнітивних і культурних аспектів знання як цілісної унікальної мегасистеми на сьогодні є найбільш актуальними і перспективними в парадигмі теорії мови і методики її навчання.

Фармацевтичний дискурс (ФД) як один із когнітивно-семіотичних феноменів є компонентом культури як складного дискурсивного утворення і виступає однією із важливих форм вияву людського буття. Дискурсивна сфера фармації характеризується максимальною значимістю для членів соціуму, інтегруючи номінації суттєво важливих в їх житті (і для їх життя) категорій, понять, термінів, концептів. ФД як самостійний об'єкт лінгвістичного дослідження досі не розглядався у системі гуманітарного знання, хоча його жанрові, ціннісні, культурологічні, вербально-семіотичні, лексико-семантичні, комунікативні та прагматичні характеристики створюють науковий інтерес.

Аналіз актуальних досліджень. В останнє десятиліття все більшу увагу дослідників привертано комунікативні аспекти спілкування у сфері медичного обслуговування. Зокрема, досліджено особливості мовної поведінки пацієнтів, потенційні комунікативні перешкоди, прийоми створення сприятливої психоемоційної атмосфери, особливості спілкування лікаря і пацієнта. Проте якщо медичному дискурсу присвячено цілу низку досліджень і зарубіжних, і вітчизняних науковців, то узагальнюючих системних досліджень фармацевтичного дискурсу не було. На сьогодні аналіз ФД представлений у незначній кількості досліджень, хоча його жанрові, ціннісні, культурологічні, вербально-семіотичні, лексико-семантичні, комунікативні та прагматичні характеристики мають значний науковий інтерес. Зокрема, у працях Бурової Г. П. ФД розглядається як феномен культури, який репрезентує характерний код, дає можливість його інноваційної інтерпретації, що спирається на його розуміння й оцінку як типу культурного простору [4]. Інтегрований аналіз англomовних фармацевтичних текстів, що функціонують як супровідні інструкції щодо вживання лікарських препаратів, здійснений у працях Боцмана А. В. [2]. Дослідження Бурдіної О. Б. присвячені осмисленню проблеми номінації лікарських препаратів [3]. Аналіз особливостей перекладу іншомовних фармацевтичних текстів було здійснено Макеєвим К. С. [7]. На сьогодні одним із недосліджених залишається питання жанрової специфіки ФД.

Метою статті є визначити поняття фармації як науки, дослідити кореляцію лінгвістичних та екстралінгвістичних факторів на розвиток ФД та охарактеризувати основні жанри.

Виклад основного змісту дослідження. У межах когнітивно-прагматичного напрямку в мовознавстві, визначальним аспектом якого є синтез когнітивного та комунікативно-прагматичного підходів до фактів і явищ мови, виділяється дискурс / текст як концептуально-когнітивний теоретичний конструкт динамічної моделі мови. Семіозис фармацевтичних вербально-семіотичних явищ здійснюється, за нашими спостереженнями, в онтологічній кореляції «світ – свідомість – знання – інтерпретація – мова».

На сьогодні чітко простежується ситуація, за якої в різних джерелах базові фармацевтичні поняття і терміни визначаються з урахуванням тих когнітивних і класифікаційних традицій, які були закладені ще на ранніх стадіях виникнення і формування цієї сфери.

Встановлено, що термінологічний корінь фарм- виступає основою для деривації цілої системи основоположних фармацевтичних термінів, що утворюють у межах даної вербально-когнітивної сфери дериваційне (терміноутворююче) гніздо (фармація, фармакологія, фармакопея, фармакогнозія, фармацевт, фармакотерапія, фармакопрофілактика, фармацевтика, фармаколог, фармакадемія та ін.).

Фармація як наука зародилася ще до нашої ери і її розуміння збереглося незмінним в мовних системах майже всіх країн світу до наших днів. Сучасна фармація пройшла великий шлях історичного розвитку, разом з історією розвитку медицини, хімії та філософії. Вона є загальновишарованою наукою і спеціальністю, яка вже набула певного соціального значення, чим зумовлюється необхідність в тому, щоб історично складене поняття «фармація» збереглося як назва науки і спеціальності і як маркер культурно-історичного феномена, який вплинув на розвиток цивілізації в цілому. Воно повинно «також обов'язково включатися в назву кваліфікації фахівця як із середньою, так і з вищою освітою, що буде відображати зміст його діяльності» [5, с. 20].

Фармація – це також і галузь охорони здоров'я, що здійснює заходи з лікарського обслуговування населення, а фармацевтична наука представляє сьогодні струнку систему наукових знань про пошук, властивості, приготування, аналіз лікарських засобів та організацію фармацевтичної служби.

Аналіз лексикографічних джерел свідчить про те, що спостерігаються певні відмінності в дефініціях лексеми «фармація». В «Академічному тлумачному словнику української мови» зазначається, що фармація – це «наука, що вивчає питання добування, обробки, виготовлення, стандартизації, зберігання та відпускання лікарських засобів» [8].

У «Фармацевтичній енциклопедії» тлумачення цього терміна інше з точки зору лексем-ідентифікаторів: «фармація – науково-практична господарська діяльність з пошуку, синтезу активних і допоміжних речовин, створення, вивчення фармакологічної дії, виробництво ліків у промислових і аптечних умовах; забезпечення контролю їх якості, планування, організації та економіки, менеджменту та маркетингу, інформації й освіти, а також забезпечення раціонального та безпечного застосування ліків і використання виробів медичного призначення; а також сукупність взаємопов'язаних складових науково-практичних напрямків (освітнього, наукового, виробничого та соціально-правового характеру) стосовно ліків» [9, с. 395].

Як видно вже з цього короткого переліку, базовий термін «фармація» досі в словниках різних типів функціональності однозначно не інтерпретується (зокрема: «наука», «науково-практична господарська діяльність», «сукупність взаємопов'язаних складових науково-практичних напрямків» і т. д.), що побічно відображає існуючі прогалини як у визначенні самої цієї галузі людської діяльності, так і у встановленні всього обсягу понятійних ознак і складових компонентів терміна «фармація». Всі ці фактори певним чином впливають і на формування та еволюцію ФД як мовознавчого терміну в цілому.

Фармакологія визначається в загальному вигляді як наука про дію ліків на організм і про шляхи дослідження нових лікарських засобів. У дослідному перекладі з грецької мови слово «фармакологія» означає вчення про ліки (pharmakon – ліки, logos – вчення, слово).

Фармакологія вивчає ліки в різних аспектах: фармакодинамічному, фармакокінетичному, фармакотерапевтичному, токсикологічному і т.д.. В українській фармацевтичній енциклопедії ця лексема визначається так: «наука, що вивчає закономірності взаємодії між лікарськими речовинами і організмом, діяння ліків на організм та визначає методи й принципи застосування їх» [9, с. 398].

Одним із пріоритетних напрямків сучасної фармацевтичної науки є так звана фармацевтична допомога, яка зародилася на стику медицини і фармації. Словосполученню «фармацевтична допомога» зазвичай надается традиційний сенс: це забезпечення споживача лікарськими препаратами (ЛП), необхідними для підтримки його здоров'я. Однак, як показують дослідження, зміст поняття «фармацевтична допомога» далеко не однозначний, більше того, воно зазнало значних змін за останні 18-20 років. Причиною цього є те, що змінилися умови та принципи професійної комунікації лікарів, фармацевтів, пацієнтів, а також підвищення інформованості та медичної грамотності населення, нові досягнення у виробництві ефективних лікарських засобів, розвиток і розширення фармацевтичного ринку тощо, що представляє собою екстралінгвістичну детермінованість понятійного змісту терміна «фармацевтична допомога» і його розвитку. Нові умови роботи фармацевтичної служби вимагають і нових підходів до здійснення традиційної фармацевтичної діяльності, що неминуче відбивається і в мові фармації як семіотичної основи ФД.

Одним з найважливіших аспектів морально-етичного вживання деяких базових фармацевтичних термінів і пов'язаних з ними концептних (ментальних) сфер є інформованість в галузі історії фармації, яка виступає також одним з істотних екстралінгвістичних чинників формування ФД. Історичні відомості про те, як і чим лікували і лікувалися предки, дозволяють не тільки здобути і проаналізувати певну культурно-історичну та когнітивну інформацію й увияти діяльність і динаміку розвитку ФД, а й встановити ментально-духовні основи фармацевтичної та лікарської діяльності, пов'язані з подоланням і перемогою над хворобою тільки за умови моральної установки на зцілення і віри в дію ліків. Всі ці аспекти безпосередньо пов'язані з проблемою представлення та відображення знань про світ у мові, яка є й сьогодні досить складною і неоднозначною [4, с. 148].

Спочатку знання про лікувальні властивості рослин накопичувалися у жінок – берегинь домашнього вогнища, але поступово вони ставали привілеєм старійшин. Уже в первісному суспільстві відомі безпечні властивості рослин сімейства пасльонових, рослини, які діють на травний тракт, деякі наркотичні засоби.

Такі серйозні позамовні чинники, як торгівля і війни, сприяли поширенню відомостей про лікарські засоби і сприяли взаємному збагаченню медичними знаннями народів різних країн. З винаходом писемності ці відомості як найбільш важливі були зафіксовані. Найдавніший з медичних текстів, що дійшов до наших днів, – це клинописна табличка, знайдена при розкопках шумерського міста Ніппур і належить до кінця III тисячоліття до н.е. В 145 рядках на шумерській мові записано 15 рецептів, з яких стає зрозуміло, що лікарі стародавнього Шумеру використовували в своїй практиці в основному рослинні лікарські засоби: гірчицю, ялицю, сосну, чебрець, плоди сливи, груші, фіги, вербу та ін. Крім рослинних продуктів, до складу ліків входили мінеральні речовини – нафта, кухонна сіль, асфальтова смола, а також тваринні елементи: шерсть, панцир черепахи, органи водяних змії тощо. Отже, єгипетська медицина зробила великий вплив на розвиток медицини Древньої Греції і Риму.

Аналіз історії формування ФД показує, що греки, як і багато інших народів, пов'язували цілющу дію рослин з надприродними властивостями, даними їм богами, тому відомості про лікарські трави широко представлені в легендах і міфах (так звані вторинні моделюючі системи).

Особливо великий внесок здійснив учений-енциклопедист, мислитель і медик Авіценна (Ібн-Сіна), який залишив фундаментальну працю «Канон лікарської науки», видану арабською мовою. Вона слугувала посібником з медицини в країнах Сходу, а латинською мовою, якою її перевидували 35 разів, – у країнах Західної Європи.

Велику роль в історії медицини та фармації зіграла медична школа в Салерно, що виникла в IX ст. (найважливіший екстралінгвістичний фактор створення ФД). Це була перша світська медична школа в Європі, в якій в середині XII ст. була складена перша фармакопея.

Першими документами, що дають відомості про історію розвитку лікознавства на території України, є літописи, а згодом – рукописні лікарські поради, у яких детально описуються технологічні процеси приготування ліків. Ці відомості стали основним джерелом для складання рукописних фармакопей.

У вісімнадцятому столітті результати експедицій Академії наук з вивчення вітчизняної лікарської флори і засобів народної медицини, багаторічні спостереження і досвід лікарів і аптекарів дозволили підготувати і видати першу російську загальноімперську фармакопею (Російську диспенсаторію) на латинській мові (1778). Фармакопея розширила номенклатуру лікарських засобів за рахунок вітчизняної флори, що дозволило в кінцевому підсумку звільнити країну від дорогого імпорту. Вже у вступі до фармакопей йшлося про те, що основною її ідеєю з'явилися думки М. В. Ломоносова про використання величезних природних багатств світу. Фармакопея містила 770 найменувань лікарських засобів, у тому числі: рослинного походження – 316 номінацій, тваринного – 29 номінацій, хімічного – 147; також в ній містилося 278 найменувань різних складних сумішей. У 1782 р. фармакопея була перевидана, а в 1788 і 1830 рр. вона була видана в Копенгагені і Лейпцигу.

Перша Фармакопея незалежної України була видана першого жовтня 2001 року. Державна фармакопея України, як і Європейська фармакопея, перевидується кожні п'ять років зі щорічними доповненнями, з метою швидкого реагування на сучасний стан фармацевтичного виробництва та нові номенклатурні одиниці, а також гармонізації зі світовими вимогами до фармацевтичного ринку. Такі деякі найважливіші системоутворюючі екстралінгвістичні «віхи», визначили мовні та понятійно-термінологічні особливості та структурну організацію сучасного ФД.

У сучасній лінгвістиці поняття дискурс визначається як мова, «занурена в життя» [1, с. 136-137], отже, аспекти функціонування тексту і дискурсу в соціальному середовищі відіграють не меншу роль, ніж власне мовні засоби. ФД є «особливим культурним кодом, що організовує когнітивно-лінгвістичний простір, пов'язаний з виробництвом і споживанням лікарських препаратів» [4, с. 40].

Проведене Е. А. Коржавих дослідження фармацевтичної лексики доводить, що специфічні, найбільш значимі і вживані в фармації лексичні одиниці (під якими розуміються слово, словосполучення або абревіатура) – це ліки, ЛП і терміноелемент фармако- (від грец. *Pharmakon* «ліки») [5, с. 13]. Отже, номенклатура лікарських засобів – одна з важливих складових ФД, і є найбільш динамічною частиною фармацевтичної термінології.

Щорічно фармацевтичний ринок поповнюється сотнями товарних знаків, назви яких повинні інформувати споживача про терапевтичні властивості нових ліків і відрізнятися від уже відомих патентованих назв ЛП. Метамовою ФД є латина, на якій базується термінологія і номенклатура ботаніки, фармацевтичної хімії, мікробіології, фармакології, патології та інших дисциплін фармації.

Максимально повно ця метамова реалізується в такому жанрі ФД, як рецепт на ЛП. Як зазначає Г. П. Бутова, саме латина виступає відмінним семіотичним маркером ФД.

«Латинська мова виступає метамовою низки медико-фармацевтичних текстів, відібраних за істотно якісною

ознакою, що має прагматичний характер, оскільки латина, як спеціалізована семіотична система, покликана обслуговувати і формувати понятійно-термінологічний апарат конкретної сфери людської діяльності – фармації» [4, с. 56].

Рецепт – це письмове звернення лікаря до фармацевта, що починається словом *gesire* («взьми») і закінчується словом *signa* («познач»). Весь «простір рецепта» між цими двома дієсловами історично заповнювався латинською мовою, і тільки сигнатура (частина, наступна після слова *signa*) – на національній (рідній для пацієнта) мові.

З самої структури рецепта виявляються основні учасники ФД: лікар (виписує рецепти), фармацевт (провізор) і пацієнт (хворий, споживач ЛЗ), при цьому перші двоє виступають як представники соціально-професійної групи, останній – як клієнт.

У відповідних документах (метамовний аспект ФД) прямо вказується на те, що назва ЛП є частиною медичної термінології і, по своїй суті, покликана допомагати фахівцям (медичним і фармацевтичним працівникам) і споживачам однозначно ідентифікувати різні за складом і дією препарати [4, с. 38]. Історично етимологія назви лікарського засобу була зрозуміла двом першим учасникам дискурсу, це своєрідний семантичний код, об'єднання в спільний вербальний простір, з якого пацієнт, що не володіє спеціальними навичками (знанням латини), був виключений.

Аналіз текстів рецепта та інструкції як основних жанрів ФД здійснюється нами з розумінням того, що в даний час найбільш послідовною і гнучкою видається типологія текстів, заснована на теорії функціональних стилів і когнітивно-дискурсивному підході, запропонованому О. С. Кубряковою, з урахуванням комунікативно-прагматичних умов текстотворення. Розкриваючи специфіку змісту когнітивно-дискурсивного підходу, дослідниця зазначає, що «когнітивним він може бути названий, так як мова служить здійсненню такої діяльності, яка постійно вимагає операцій зі структурами знання як особливими ментальними репрезентаціями. Такий підхід може бути названий дискурсивним або комунікативним, оскільки мова вивчається головним чином в процесах її породження і сприйняття, в рамках дискурсивної діяльності та аналізу її результатів» [6, с. 21].

Текст належить, на думку дослідників, до найбільш очевидних реалій мови, а способи його інтуїтивного виділення не менше вкорінені у свідомості сучасної людини, ніж способи відмежування і виділення слова, і засновані вони на розумному припущенні про те, що будь-яке завершене і записане вербальне повідомлення може ідентифікуватися як текст [6, с. 17]. З урахуванням усіх зазначених чинників ми вважаємо можливим виділення особливих жанрів ФД – тексту рецепту і тексту інструкції із застосування ЛП, виходячи з аналізу їх семіотико-прагматичної установки.

Як правило, інструкція ЛП складається з 20-24 інформаційно-прагматичних сегментів, залежно від того, кому вона адресована – фахівцям або споживачам, реципієнтам. Функціонально-когнітивна специфіка інструкції ЛП як жанру ФД полягає не тільки в її вербально-знаковій організації, але в основному в її особливому комунікативно-композиційному структуруванні. В результаті аналізу низки текстів інструкцій із застосування ЛП були виявлені наступні закономірності: всі тексти інструкцій в композиційному відношенні поділяються на інформаційно-прагматичні сегменти, концентруючи різні види інформації. Ці сегменти репрезентують: 1) реєстраційний номер, 2) торгову назву, 3) міжнародну непатентовану назву (МНН), 4) лікарську форму, 5) склад; 6) опис ліків; 7) фармакотерапевтичну групу; 8) фармакологічні властивості; 9) показання до застосування; 10) протипоказання; 11) застосування в період вагітності і лактації; 12) спосіб застосування та дозу; 13) побічні дії; 14) передозування; 15) взаємодію з іншими лікарськими засобами; 16) особливі вказівки; 17) форму випуску; 18) умови зберігання; 19) термін придатності; 20) умови випуску із аптеки; 21) компанію-виробника; 22) адресу представництва [4, с. 247].

Типовість когнітивного і композиційного моделювання тексту інструкції зумовлена його прагматикою, такою спрямованістю на реципієнта, коли від правильного розуміння й інтерпретування когнітивно-інформаційного компонента кожного його сегмента може залежати здоров'я і навіть життя споживача цього інформаційного продукту. Тексти інструкції ЛП доцільно віднести до розряду науково-ділових (з урахуванням аспектів кореляції термінологічності й поширеності вербальних засобів, які організують їх мовну основу).

Текст рецепта, на відміну від тексту інструкції ЛП, характеризується жорсткими мовними та прагматико-стильовими закономірностями, що дозволяє віднести його до особливого підвиду наукового (медично-фармацевтичного) тексту.

Аналіз текстів інструкції ЛП і рецепта, які є базовими у ФД, показує, що інструктивні тексти зазвичай орієнтуються на безособистісне (анонімне) подання авторства. Автор як суб'єкт мови не експлікований, а дієслівні форми, які називають різні дії, стани, наміри або спонукання, мають безособове чи неозначено-особове значення або висловлюють наказово-рекомендаційну прагматику.

Головна особливість організації таких текстів полягає в тому, що суб'єкт мовлення (автор тексту або частіше – колектив авторів) свої наміри не пов'язує з самовираженням, ці інтенції комунікативно-прагматично спрямовані на адресата, репрезентуючи необхідність вступити з ним в діалогічні відносини. Саме ця особливість науково-ділового тексту, як і в більшості випадків наукового, створює особливу текстову тональність модальності. Така тональність пов'язана з передачею значень необхідності, можливості, прямого, а не опосередкованого впливу на читача. Для передачі таких значень в текстовому континумі інструкції ЛП існує ряд функціонально специфічних мовних засобів, наприклад:

- неозначено-особові і безособові речення;
- пасивні конструкції (короткі пасивні дієприкметники англійської мови);
- пасивні конструкції без вказівки на виконавця дії (при семантичному компоненті постійної ознаки);
- форми майбутнього часу дієслова;
- дієслова, що позначають процеси без протяжності в часі та ін.

Наведемо приклади спеціалізованих мовних засобів з інструкції із застосування ЛП, що ілюструють вищесказане:

- «Порушення функції нирок»;
- «Порушення картини крові невідомого генезу»;
- «Важкі порушення»;
- «Дисбаланс між фізичним навантаженням і споживанням вуглеводів»;
- «Показання на перехід на інсулізацію»;
- «Були виявлені виражені екстрапанкреатичні ефекти глімепіриду»;
- «... З якою можуть корелювати»;
- «... Час максимальної дії може збільшитися» та ін.

Врахування саме такої модальної організації тексту дає можливість виявити текстову категорію «фактора суб'єкта мовлення». Суб'єкт мовлення в науково-діловому тексті не персоніфікується, проте він, будучи неперсоніфікованим, прагне в латентній формі активно впливати на реципієнта, зокрема, експліцитно висловлюючи значення необхідності (треба, потрібно, необхідно, необхідні, повинно, повинні, слід врахувати, продовжувати, інформувати). Форми

вираження значення необхідності можуть бути різного ступеня категоричності (наполеглива вимога, вказівка, рекомендація, побажання і т.д.):

- «Необхідно відразу ж повідомити про них лікуючого лікаря».
- «Необхідним є безперервний та ретельний моніторинг концентрації глюкози в крові».
- «Слід порадитися з лікарем».

Така установка тексту практично нівелює аспект конкретного авторства: адже неважливо, хто саме створив текст закону, статуту, наказу, рецепта; важливо, що цей закон, указ прийнятий, отже, його треба виконувати [4, с. 187].

Сучасні фармацевтичні типові тексти інструкції ЛПІ в просторі української мови і в межах її нормативної системи є соціокультурним результатом еволюційних процесів у сфері формування та структуризації ФД як культурного коду, відбиваючи особливості культурно-історичної конвергенції в цій сфері. В цілому не викликає сумнівів те, що проблема історії ФД, за словами В. В. Виноградова, це «проблема не тільки національно-історична, а й інтернаціональна, проблема історії світової науки і проблема історії людської цивілізації, історії культурних взаємодій угруповань народів» [6, с. 67].

Як уже було зазначено, метамовою ФД є латина, яка максимально повно реалізується в такому жанрі ФД як рецепт на ЛПІ. Лексема «рецепт» має наступну дефініцію: «[лат. *Reserptum* – узятє, прийняте] – письмове звернення лікаря в аптеку (на бланку встановленого зразка), що містить розпорядження про приготування, відпуск ліків, а також вказівки, як ними користуватися» [9, с. 536]. Така апелятивна специфіка цього жанру зумовила й особливі прагматичні правила його структуризації та семіотичного представлення тексту, які, як показують спостереження, залишаються константними вже протягом сотень років, актуалізуючи аспекти традиції і наступності. Тексти рецептів структуруються за певними правилами, затвердженими Наказом міністра охорони здоров'я України.

Текст рецепта ЛПІ (як, втім, і кулінарний) містить дієслова в наказовому способі, проте специфіка тексту рецепта ЛПІ полягає в тому, що використовуються дієслова виключно латинської мови, що істотно відрізняє рецепт ЛПІ від рецепта кулінарного в вербально-семіотичному плані, а також детермінує приналежність ФД як цілісного феномена саме до світових культурних цінностей, однією з яких є латинська мова: *miss* (змішай), *da talas doses* (дай таких доз), *signa* (познач) і т.д.

В ході дослідження в текстах рецептів ЛПІ виявлено такі поширені типи клішованих, стандартних конструкцій, які можна інтерпретувати як одиниці фармацевтичної метамови:

1. *Miss ut fiat linimentum* – Змішай, щоб вийшов лінімент.
2. *Miss ut fiat unguentum* – Змішай, щоб вийшла мазь.
3. *Miss ut fiat pasta* – Змішай, щоб вийшла паста.

Є всі підстави вважати, що сталість структури тексту рецепту ЛПІ і його вербальне наповнення, композиційна своєрідність і його прагматика є специфічними ознаками тексту особливого типу, що має важливе значення для світової культури в цілому, так як в ньому зберігаються до сьогодення часу традиції і установки цивілізаційного процесу, спрямованого на набуття і збереження життя і здоров'я, як головної цінності для людини.

Текст рецепта ЛПІ як прагматичний фрагмент ФД відображає чуттєвий досвід людини, так як пізнання – «це вихід за межі спостережуваного, проникнення в суть речей». У когнітивному просторі тексту рецепту актуалізуються виділені Р. Джекендорфом концепти річ, подія, стан, місце, властивість, кількість, обсяг, які структурують пізнаваний чуттєво світ [6, с. 89].

Розглядаючи ФД, сформований текстами інструкції ЛПІ і рецепта ЛПІ, слід зазначити, що ці тексти доступні для огляду і спостереження в їх найдрібніших деталях. Вони мають чітко виражені межі: початок, кінець і те, що міститься між ними. Особливою характеристикою цих текстів є їх інформативність, когнітивне підґрунтя – мета створення, загальний задум і реалізований в особливій мовній формі підсумок створення [6, с. 118]. Специфічною ознакою текстів інструкції та рецепта є особливе комунікативно-композиційне структурування. Окрім цього, попри чітку прагматичну спрямованість у таких текстах вираження значення необхідності відбувається експліцитно. Проте не зважаючи на низку спільних ознак, тексти інструкції ЛПІ і рецепта ЛПІ суттєво відрізняються засобами вираження.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Таким чином, фармація – давня та комплексна сфера людського знання. Розвиток її терміносистеми постійно піддається впливу екстралінгвістичних та лінгвістичних факторів. Термінологія та номенклатура фармації базується на латинській мові. Максимально повно ця метамова реалізується в таких жанрах ФД, як рецепт та інструкція ЛПІ. Не зважаючи на низку спільних ознак, тексти інструкції ЛПІ і рецепта ЛПІ суттєво відрізняються засобами вираження. Спільною особливістю цих текстів є їх інформативність та мета створення, загальний задум. Специфічною характеристикою текстів інструкції та рецепта є особливе комунікативно-композиційне структурування та експліцитне вираження значення необхідності.

Особливе комунікативно-композиційне структурування (наявність інформаційно-прагматичних сегментів) та вербально-знакова організація є функціонально-когнітивними ознаками інструкції ЛПІ. У таких типах текстів автор як суб'єкт мови не експлікований, а дієслівні форми, які називають різні дії, стани, наміри або спонукання, мають безособове чи неозначено-особове значення або висловлюють наказово-рекомендаційну прагматику. Тобто головна особливість організації текстів інструкції ЛПІ полягає в тому, що суб'єкт мовлення свої наміри не пов'язує з самовираженням, ці інтенції комунікативно-прагматично спрямовані на адресата. При цьому, форми вираження значення необхідності можуть бути різного ступеня категоричності (наполеглива вимога, вказівка, рекомендація, побажання і т.д.).

Специфічними ознаками тексту рецепта ЛПІ є сталість його структури, вербальне наповнення, композиційна своєрідність і прагматика. Для вираження наказово-рекомендаційної спрямованості текст рецепта ЛПІ містить дієслова в наказовому способі, проте його особливість полягає в тому, що використовуються дієслова виключно латинської мови, що істотно відрізняє рецепт ЛПІ від інших видів текстів у вербально-семіотичному плані. Окрім цього, наявність клішованих, стандартних конструкцій в текстах рецептів ЛПІ також можна інтерпретувати як одиниці фармацевтичної метамови. Загалом, текстам інструкції та рецепта притаманний гібридний, креолізований характер плану вираження, зумовлений поєднанням вербальних структур і хімічних формул, таблиць, графіків. На сьогодні ці жанри ФД недостатньо вивчені у межах методики навчання іноземної мови для студентів-фармацевтів, тому вартим уваги є подальше дослідження такого типу текстів як джерел для навчання професійно орієнтованого читання. Окремі аспекти таких досліджень і стануть предметом наших подальших наукових доробків.

Резюме. Стаття присвячена дослідженню особливостей формування фармацевтичного дискурсу й аналізу рецепта та інструкції лікарського препарату як його основних жанрів. Здійснено огляд основних екстралінгвістичних чинників формування поняття фармацевтичного дискурсу, проаналізовано ключові підходи до визначення поняття фармації. Окрім цього, у статті проаналізовано особливості рецепта та інструкції лікарського препарату як основних жанрів фармацевтичного дискурсу, окреслено перспективні напрямки дослідження цієї проблеми. **Ключові слова:** фармація, фармацевтичний дискурс, текст, рецепт, інструкція.

Резюме. Стаття посвящена дослідженню особливостей формування фармацевтичного дискурсу і аналізу рецепта і інструкції лікарського препарату як його основних жанрів. Крім того, проаналізовані особливості рецепта і інструкції лікарського препарату як основних жанрів фармацевтичного дискурсу, обзначені перспективні напрямки дослідження цієї проблеми. **Ключевые слова:** фармація, фармацевтичний дискурс, текст, рецепт, інструкція.

Summary. The given article investigates the peculiarities of the pharmaceutical discourse formation and analyzes prescription and instruction as its main genres. The features of a prescription drug user and a major pharmaceutical discourse genres, perspective areas of research are outline. **Keywords:** pharmacy, pharmaceutical discourse, text, prescription, instructions.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Дискурс / Н. Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. М.: Советская энциклопедия, 1990. – С. 136-137.
2. Боцман А. В. Структурно-семантичні та прагматичні особливості фармацевтичних текстів (на матеріалі англомовних інструкцій до вживання лікарських препаратів) Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / А. В. Боцман; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2006. – 20 с.
3. Бурдина О. Б. Национальный компонент в фармацевтическом дискурсе / О. Б. Бурдина // Вестник Челябинского государственного университета, 2011. – № 33. – Вып. 60. – С. 34–36.
4. Бутова Г. П. Фармацевтический дискурс как лингвокультурный код. Монография. – Пятигорск: Пятигорская ГФА, 2008. – 286 с.
5. Коржавых Э. А. Теоретические и методические основы фармацевтического терминоведения. Автореф. дис. ... д-ра фармац. наук // Э. А. Коржавых. – М., 2005. – 47 с.
6. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности / Е. С. Кубрякова. – М.: Наука, 1986. – 159 с.
7. Макеєв К. С. Жанрові особливості українського перекладу німецьких фармацевтичних текстів: автореф. дис. ... канд. філол. наук: (10.02.16) / Київ. нац. університет. – К., 2010. – 19 с.
8. Академічний тлумачний словник (1970-1980). – Електрон. джерело. – 2011. – Режим доступу: <http://sum.in.ua>
9. Українська фармацевтична енциклопедія: 1921-1995 / В. П. Черних, І. А. Зупанець, З. М. Мнушко та ін.; За ред. В.П.Черних. – Х.: Основа, 1996. – 464 с.